

Rodzaje wad wymowy

Prawidłowy rozwój mowy dziecka dotyczy zasobu posiadanego słownictwa adekwatnie do wieku, umiejętności nadawania i rozumienia mowy, prawidłowej artykulacji głosek języka polskiego pod względem sposobu artykulacji i miejsca artykulacji. Co to oznacza w praktyce?

Każda głoska lub grupa głosek ma inne miejsce artykulacji, czyli inną pozycję języka w jamie ustnej oraz pozycję warg.

- Głoska [l] – podczas artykulacji głoski [l] czubek języka (tzw. apeks) unosi się do góry, czyli do wałka dziąsłowego (wzniesienie za górnymi zębami).
- Głoski szeregu syczącego [s, z, c, dz] – podczas artykulacji głosek syczących wargi rozciągają się szeroko, język leży płasko za dolnymi zębami (opcjonalnie za górnymi zębami, chociaż jest to rzadkie zjawisko).
- Głoski szeregu ciszącego [ś, ź, ć, dź] – podczas artykulacji głosek ciszących język układa się z tzw. pozycji „kocięgo grzbietu”, tzn. środek języka unosi się do góry, a czubek języka pozostaje w dole za dolnymi zębami. Wargi są lekko zaokrąglone.
- Głoski szeregu szumiącego [sz, ż, cz, dż] – podczas artykulacji głosek szumiących szeroka masa języka unosi się do wałka dziąsłowego (miejsce za górnymi zębami), zęby zbliżone są do siebie, wargi lekko zaokrąglone.

- Głoski tylnojęzykowe [k, g, ch/h] – podczas artykulacji tych głosek tylna część grzbietu języka przylega do przedniej części podniebienia miękkiego, wargi są ułożone swobodnie a żuchwa jest lekko obniżona.

Wśród najczęściej nieprawidłowych realizacji fonemów pod względem miejsca artykulacji obserwuje się u dzieci, młodzieży a nawet dorosłych osób – sygmatyzm międzyzębowy (interdentalny) lub sygmatyzm boczny (lateralny).

- **Sygmatyzm międzyzębowy (seplenienie międzyzębowe)** – to wada wymowy polegająca na wysuwaniu języka między zęby podczas artykulacji głosek jednego, dwu lub trzech szeregów [s, z, c, dz], [sz, ż, cz, dż], [ś, ź, ć, dź] oraz głosek [t, d, n], głoski [l].
- **Sygmatyzm boczny (seplenienie boczne)** – to wada wymowy polegająca na niesymetrycznym ułożeniu języka, przez co powietrze nie przechodzi między wargami centralnie przez środek, lecz z boku (prawa-lewa strona) przy zębach przedtrzonowych lub trzonowych.

Realizacja boczna lub międzyzębowa głosek pod względem miejsca artykulacji jest często silnym nawykiem o różnym podłożu. Bez specjalistycznej pomocy logopedy/neurologopedy a coraz częściej nawet fizjoterapeuty, ortodonta czy laryngologa taka wada wymowy będzie się utrzymywać. Najważniejsza jest diagnoza i określenie przyczyny problemu, bo tylko na tej podstawie (neuro)logopeda ułoży prawidłowy plan terapii. Do najczęstszych przyczyn realizacji międzyzębowej lub bocznej zalicza się: wady zgryzu, wady postawy, nienormatywne napięcie mięśniowe, skrócone wędzidełko języka, obniżone napięcie mięśniowe narządów artykulacyjnych, nawykowe oddychanie przez usta i wiele innych.

Wśród najczęściej występujących wad wymowy u dzieci wyróżniamy także:

1. **Kappacyzm** – nieprawidłowa realizacja głoski [k], którą często dziecko zastępuje głoską [t], np.: kotek – „totek”, oko – „oto”, kokos – „totos”.
2. **Gammacyzm** – nieprawidłowa realizacja głoski [g], którą dziecko może zastępować głoską [d], np.: guma – „duma”, gąbka – „dąbka”/ „dąbta”.
3. **Lambdacyzm** – nieprawidłowa realizacja głoski [l], którą dziecko może zastępować głoską [j], np. lalka – „jajka”, lody – „jody”.
4. **Rotacyzm „reranie”** – nieprawidłowa realizacja głoski [r], którą dziecko może zastępować głoską [l], [j], np. rower – „jowej”, „lowel”, pralka – „pjajka”, „plalka”.
5. **Sygmatyzm** (synonim: seplenienie albo szeplenienie) – nieprawidłowa realizacja głosek dentalizowanych, jednego, dwu lub wszystkich trzech szeregów (tj. s, z, c, dz; ś, ź, ć, dź; sz, ż, cz, dż). Zaburzona może być artykulacja jednej kilku lub nawet kilkunastu głosek. Przykłady:
 - śnieg – „snieg” – głoska [ś] zastępowana jest głoską [s],
 - sanki – „sianki”, „szanki” – głoska [s] zastępowana jest głoską [ś], lub [sz];
 - cebula – „ciebula”, „czebula” – głoska [c] zastępowana jest głoską [ć], [cz];
 - czapka – „ciapka”, „capka” – głoska [cz] zastępowana jest głoską [ć] lub [c].;
 - dżem – „dzem”, „dziem” – głoska [dż] zastępowana jest głoską [dz], [dzi].

6. Mowa bezdźwięczna to zaburzenia w realizacji dźwięczności, które polegają na nie wymawianiu głosek dźwięcznych. Zaburzeniom dźwięczności (częściowym lub całkowitym) może ulegać 13 par opozycji fonologicznych: b – p, bi – pi, d – t, g – k, gi – ki, dz – c, dż – cz, dź – ć, w – f, wi – fi, z – s, ż – sz, ź – ś. Przykłady mowy bezdźwięcznej: babcia – papcia, wafelek – fafelek, dom – tom itp.

Wczesna interwencja logopedyczna daje szybsze efekty terapii i zapobiega utrwalaniu się nieprawidłowych nawyków w wymowie oraz funkcji obszaru orofacjalnego. Utrwalanie zalecanych ćwiczeń logopedycznych przez logopedę w domu (ćwiczenia oddechowe, ćwiczenia narządów mowy, ćwiczenia na materiale obrazkowo-wyrazowym) skróci czas trwania terapii logopedycznej i utrzyma wypracowane efekty pracy terapeutycznej. Im dłuższej rodzic zwleka z podjęciem terapii logopedycznej z powyższymi wadami wymowy tym trudniej będzie uzyskać prawidłową wymowę realizacji fonemów w późniejszym wieku. Wówczas terapia będzie znacznie dłużej trwać niż u dziecka w wieku przedszkolnym, u którego wcześniej podjęto profilaktyczną interwencję logopedyczną.

Opracowała:
Dagmara Cyplińska-Góral